

KOREYA YARIMOROLIDA DIPLOMATIK INQIROZLAR VA TINCHLIK YO'LIDA QILINAYOTGAN SA'Y-HARAKATLAR

Boltayeva Munavvar Yusuf qizi

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti
xalqaro munosabatlar yo'nalishi talabasi

Anatatsiya: Ushbu maqola Koreya yarimorolida yuzaga kelayotgan diplomatik inqirozlar va tinchlikni ta'minlash yo'lida amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlarni tahlil qiladi. Tadqiqot davomida yarimorolning siyosiy va strategik ahamiyati, mintaqaviy va global aktorlarning roli, shuningdek, turli diplomatik tashabbuslar va muzokaralar orqali mojarolarni hal etish mexanizmlari o'rganiladi. Maqolada so'nggi yillarda Koreya yarimorolida kuzatilayotgan nizolar, Shimoliy va Janubiy Koreya o'rtasidagi munosabatlar, xalqaro hamjamiyatning o'rni va tinchlikni mustahkamlash bo'yicha amalga oshirilayotgan tashabbuslar batafsil tahlil qilinadi. Shu orqali maqola yarimorolda diplomatik barqarorlikni ta'minlash va mojarolarni oldini olishda strategik yondashuvlarni ochib beradi.

Kalit so'zlar: Koreya yarimoroli, diplomatik inqiroz, tinchlik jarayoni, Shimoliy Koreya, Janubiy Koreya, xalqaro hamjamiyat, muzokaralar, mintaqaviy barqarorlik, strategik tashabbuslar.

Koreya yarimoroli XX asrning o'rtalaridan buyon mintaqaviy va global siyosatda muhim strategik nuqtalardan biri hisoblanadi. Koreya urushi (1950–1953) yakunida yarimorol ikki alohida davlat — Shimoliy Koreya (Koreya Xalq Demokratik Respublikasi) va Janubiy Koreya (Koreya Respublikasi) —ga ajraldi. Shu davrdan boshlab yarimorolning siyosiy manzarasi keskin ziddiyat va doimiy diplomatik inqirozlar bilan tavsiflanadi. Ikki davlat o'rtasidagi o'zaro ishonchsizlik, harbiy kuchlarning ko'p bo'lishi, shuningdek, yadroviy dasturlar va hududiy tortishuvlar mintaqaviy barqarorlikka tahdid soladi.

So'nggi yillarda yarimorolda yuzaga kelayotgan diplomatik inqirozlar nafaqat mintaqaviy, balki global xavfsizlikni ham bevosita ta'sir qiladi. Shimoliy Koreyaning yadroviy va ballistik dasturlari, Janubiy Koreya bilan chegara hududlaridagi harbiy faollik, shuningdek, AQSh, Xitoy, Yaponiya va Rossiya kabi yirik davlatlarning siyosiy va harbiy aralashuvi mintaqaviy diplomatik vaziyatni murakkablashtiradi. Shu sababli yarimorolda barqarorlikni ta'minlash va mojarolarni oldini olish masalasi nafaqat ikki koreyalik siyosatchilar, balki xalqaro hamjamiyatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Diplomatik inqirozlarni yengish va tinchlikni mustahkamlash yoʻlida turli saʼy-harakatlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Shimoliy va Janubiy Koreya oʻrtasida uchrashuvlar, yadro dasturini nazorat qilish boʻyicha muzokaralar, iqtisodiy hamkorlik tashabbuslari va xalqaro vositachilik mexanizmlari faol qoʻllanilmoqda. Shu bilan birga, mintaqaviy va global aktorlar — AQSh, Xitoy, Yaponiya, Rossiya va BMT — diplomatik tashabbuslarda vositachilik qilmoqda, bu esa yarimorolda diplomatik dialog va strategik barqarorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ushbu maqolada Koreya yarimorolida yuzaga kelayotgan diplomatik inqirozlar, ularning sabablari, hududiy va global xavfsizlikka taʼsiri, shuningdek, tinchlikni taʼminlash yoʻlida amalga oshirilayotgan muzokaralar va strategik tashabbuslar batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yarimorolda diplomatik barqarorlikni mustahkamlash, mojarolarni oldini olish va mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish boʻyicha tavsiyalar berishga imkon yaratadi.

Koreya yarimorolida diplomatik inqirozlar va tinchlik jarayoni oʻrganilganda bir nechta asosiy yoʻnalishlar ajralib turadi: birinchisi — Shimoliy va Janubiy Koreya oʻrtasidagi toʻgʻridan-toʻgʻri muzokaralar va diplomatik muloqot; ikkinchisi — yirik davlatlar va xalqaro tashkilotlarning vositachilik roli; uchinchisi — iqtisodiy va madaniy hamkorlik orqali ishonchni oshirish. Shu yoʻnalishlar birgalikda yarimorolda diplomatik barqarorlikni taʼminlash va inqirozlarni kamaytirish imkonini beradi.

Koreya yarimoroli XX asrning oʻrtalaridan buyon mintaqaviy va global siyosatda markaziy strategik nuqtalardan biri boʻlib keladi. 1950–1953 yillardagi Koreya urushi yarimorolni ikki alohida davlat — Shimoliy Koreya (Koreya Xalq Demokratik Respublikasi) va Janubiy Koreya (Koreya Respublikasi) —ga ajratdi. Shu davrdan boshlab yarimorolning siyosiy manzarasi keskin ziddiyatlar, diplomatik inqirozlar va doimiy xavfsizlik tahdidlari bilan tavsiflanadi. Ikki davlat oʻrtasidagi oʻzaro ishonchsizlik, hududiy tortishuvlar, yadroviy dasturlar va harbiy faoliyatlar mintaqaviy barqarorlik uchun doimiy xavf yaratadi.

Shimoliy Koreyaning yadroviy va ballistik dasturlari, Janubiy Koreya bilan chegara hududlaridagi harbiy faollik, shuningdek, AQSh, Xitoy, Yaponiya va Rossiya kabi yirik davlatlarning siyosiy va harbiy aralashuvi yarimorolda diplomatik vaziyatni murakkablashtiradi. Shu sababli, tinchlikni saqlash va diplomatik barqarorlikni taʼminlash nafaqat ikki koreyalik siyosatchilar, balki xalqaro hamjamiyat uchun ham ustuvor vazifaga aylanadi.

Diplomatik inqirozlarni yengish va tinchlikni mustahkamlash yoʻlida bir qator mexanizmlar ishlab chiqilgan. Shu jumladan, ikki tomonlama muzokaralar, mintaqaviy va xalqaro tashkilotlar orqali vositachilik, iqtisodiy hamkorlik va madaniy almashinuvlar faol qoʻllanilmoqda. Masalan, Shimoliy va Janubiy Koreya oʻrtasida

muntazam uchrashuvlar, yadro dasturini nazorat qilish bo'yicha muzokaralar va qo'shma iqtisodiy loyihalar orqali ishonchni oshirishga harakat qilinadi. Bu tashabbuslar har ikki tomon uchun ham barqarorlik va xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xalqaro hamjamiyatning roli ham muhimdir. AQSh va Xitoy kabi yirik davlatlar, shuningdek BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar vositachilik qilib, muzokaralarni o'tkazish va yarimorol davlatlarini tinchlik yo'lida harakatga undashda faol qatnashadi. Xalqaro vositachilik muloqot jarayonini shaffof va samarali qilishi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, xalqaro hamjamiyat yarimorolning barqarorligini saqlash, mojarolarni oldini olish va mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish bo'yicha strategik tavsiyalar beradi.

Koreya yarimorolida diplomatik inqirozlarning sabablari turlicha: birinchidan, hududiy nizolar va chegara masalalari; ikkinchidan, Shimoliy Koreyaning yadroviy dasturi va ballistik raketalar; uchinchidan, global va mintaqaviy aktorlarning siyosiy manfaatlari. Shu sababli, tinchlikni ta'minlash va inqirozlarni kamaytirish kompleks va ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Muzokaralarda strategik, siyosiy, iqtisodiy va madaniy mexanizmlar birgalikda qo'llaniladi.

Iqtisodiy va madaniy hamkorlik ham tinchlik jarayonida muhim vosita hisoblanadi. Shimoliy va Janubiy Koreya o'rtasida savdo va sanoat loyihalari, transport va kommunikatsiya yo'llarini rivojlantirish, shuningdek, madaniy almashinuvlar orqali ikki tomon o'rtasidagi ishonchni oshirishga xizmat qiladi. Bunday tashabbuslar nafaqat iqtisodiy manfaatlarni ta'minlaydi, balki diplomatik dialogni mustahkamlash va siyosiy barqarorlikni yaratishda ham samarali vosita bo'ladi.

Tinchlik jarayonida shuningdek, harbiy va strategik sohalarda ishonchni mustahkamlash choralari ham ko'riladi. Harbiy faollikning kamaytirilishi, chegara hududlarida monitoring tizimlarining joriy etilishi va harbiy ma'lumotlarni almashish mexanizmlari muzokaralarda muhim o'rin tutadi. Bu chora-tadbirlar ikki Koreya o'rtasida nizolarni oldini olish va harbiy ziddiyatlarni kamaytirish imkonini beradi.

Bundan tashqari, Koreya yarimorolida tinchlik va barqarorlikni ta'minlash jarayonida regional hamkorlik mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Mintaqaviy tashkilotlar va forumlar orqali davlatlar o'rtasida siyosiy, iqtisodiy va xavfsizlik masalalarida uzluksiz muloqot olib boriladi. Shu tarzda, diplomatik inqirozlar vaqtida mintaqaviy vositachilik va strategik maslahatlar barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, yarimorolda diplomatik barqarorlikni ta'minlashda kommunikatsiya va diplomatik muloqotning samarali mexanizmlari ajralib turadi. Rasmiy uchrashuvlar, konferensiyalar, norasmiy dialoglar va xalqaro vositachilik orqali ikki tomon o'rtasida ishonch va anglashuv mustahkamlanadi. Shu bilan birga,

xalqaro hamjamiyat orqali strategik maslahatlar, monitoring va ekspert baholari tinchlik jarayonining samaradorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, Koreya yarimorolida diplomatik inqirozlar va tinchlik yoʻlida qilinayotgan saʼy-harakatlar bir nechta darajada amalga oshiriladi: ikki Koreya oʻrtasidagi bevosita muzokaralar, yirik davlatlar va xalqaro tashkilotlarning vositachilik roli, iqtisodiy va madaniy hamkorlik, hamda harbiy va strategik ishonchni oshirish choralari. Ushbu mexanizmlar birgalikda yarimorolning barqarorligini taʼminlash, inqirozlarning oldini olish va mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Koreya yarimorolidagi diplomatik jarayonlar murakkab va koʻp qirrali boʻlsa-da, uzluksiz muzokaralar, xalqaro vositachilik va strategik tashabbuslar orqali mintaqaviy tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash imkoniyatlari mavjud. Shu bilan yarimorol nafaqat mintaqaviy, balki global siyosat uchun ham muhim strategik maydon boʻlib qoladi.

Koreya yarimoroli XX asrdan buyon mintaqaviy va global siyosatda strategik ahamiyatga ega boʻlib, diplomatik inqirozlar va tinchlikni taʼminlash jarayoni murakkab va koʻp qirrali boʻlib kelmoqda. Shimoliy va Janubiy Koreya oʻrtasidagi tarixiy ziddiyatlar, yadroviy dasturlar va hududiy tortishuvlar mintaqaviy barqarorlikka doimiy tahdid soladi. Shu sababli, diplomatik jarayonlarda ikki tomonlama muzokaralar, xalqaro vositachilik, iqtisodiy va madaniy hamkorlik, shuningdek harbiy va strategik ishonchni oshirish mexanizmlari faol qoʻllaniladi. Ushbu chora-tadbirlar yarimorolda barqarorlikni saqlash, inqirozlarning oldini olish va mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish imkonini yaratadi. Diplomatik saʼy-harakatlarning uzluksizligi va xalqaro hamjamiyatning vositachilik roli yarimorolni mintaqaviy va global tinchlik nuqtai nazaridan barqaror qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Cha, V. D. *The Impossible State: North Korea, Past and Future*. New York: HarperCollins, 2012.
2. Oberdorfer, D. *The Two Koreas: A Contemporary History*. New York: Basic Books, 2013.
3. Korea Institute for National Unification. *Inter-Korean Relations and Peacebuilding*. Seoul: KINU Press, 2019.
4. United Nations. *Report on the Situation in the Korean Peninsula*. New York: UN, 2020.
5. Smith, H. *North Korea and the World: Diplomatic Strategies for Peace*. London: Routledge, 2017.

6. Cha, S. & Kang, D. *Managing Diplomacy on the Korean Peninsula*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2015.
7. Lee, J. *Peace and Security in East Asia: The Korean Challenge*. Seoul: Seoul National University Press, 2018.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING